

Άνθιμος Γαζής

Άτλας ή χάρτης [...] της υδρογείου..., 1800 - Η Συντήρηση

β

Ο εντοπισμός και η ταυτοποίηση του εξαιρετικά σπάνιου χάρτη του Άνθιμου Γαζή με τίτλο “Άτλας ή χάρτης [...] υδρογείου...” στην Κοβεντάρειο Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης τον Μάιο του 2008 και η διαπίστωση των εκτεταμένων φθορών του σημαντικού αυτού χάρτη, οδήγησε στην ανάγκη άμεσης συντήρησης και αποκατάστασής του, ταυτόχρονα με την απόκτηση από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστραλίας (NLA) του ομοιότυπου ψηφιακού αντιγράφου υψηλής ανάλυσης από το αντίγραφο που διαθέτει η NLA στη συλλογή της.

Τη συντήρηση και αποκατάσταση του Άτλαντα της Κοζάνης ανέλαβε το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης (ΜΒΠ), υπό την ευγενική αιγίδα της αρχαιολόγου διευθύντριας του Δρ. Αναστασίας Τούρτα, ως προσφορά στη διάσωση και ανάδειξη του σπάνιου αυτού χάρτη του Άνθιμου Γαζή. Οι εντατικές εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης διήρκεσαν τέσσερις μήνες στο εργαστήριο συντήρησης βιβλίου και χαρτιού του ΜΒΠ, από τον συντηρητή βιβλίου και χαρτιού Δρ. Γιώργο Μπουδαλή και τους συνεργάτες του

συντηρητές χαρτιού Ανέτα Τσούκα και Νίκο Μαλακόζη. Ο Άτλας πρώτα φωτογραφήθηκε ψηφιακά στο ΜΒΠ κατά μέρη, σε υψηλή ανάλυση και ανακατασκευάστηκε από την επιστημονική ομάδα του ΑΠΘ σε ενιαίο σύνολο ορθής προβολής, με τη μέθοδο της βέλτιστης ψηφιακής προσαρμογής, εξαλείφοντας έτσι τις γεωμετρικές αλλοιώσεις της φωτογράφισης και δημιουργώντας ένα ομοιοτυπικό ψηφιακό αντίγραφο του Άτλαντα, που απεικονίζει με ακρίβεια την κατάστασή του πριν τη συντήρηση. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε ένα ψηφιακό αρχείο υψηλής ανάλυσης, ομοιότυπο του χάρτη, με τη λεπτομερή και ακριβή καταγραφή των φθορών.

Η διαδικασία της συντήρησης

Ο χάρτης πριν την συντήρησή του βρισκόταν σε κατάσταση προχωρημένης φθοράς, κυρίως λόγω της μακροχρόνιας έκθεσής του χωρίς προστασία και των πολλών μικροεπεμβάσεων που έγιναν κατά καιρούς για να στερεωθούν κομμένα ή σχισμένα τμήματα. Το χαρτί είχε σε πολλά σημεία αποκολληθεί από το υφασμάτινο υπόστρωμα, και παρουσίαζε έντονα σημάδια οξειδωσης και

Λεπτομέρεια των φθορών του χάρτη

η συντήρηση

Τα δύο από τα τέσσερα φύλλα του χάρτη, πριν τη συντήρηση. Τα ίδια φύλλα κατά τη διαδικασία της συντήρησης.

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης [Αρχοντιό Λασσάνη]

ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Προγραμματική Συνεργασία 2008-2010 “Οργάνωση και Ανάδειξη Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης”. Εγκαίνιο, 11 Οκτωβρίου 2008 / Έκθεση “Η Κοζάνη στον Κόσμο των Χαρτών”, 12 Οκτωβρίου - 7 Δεκεμβρίου 2008.

αποσάθρωσης, καθώς και έντονη επικάθιση επιφανειακών ρυτίων.

Ιδιαίτερα προβληματικά ήταν τα σημεία εκείνα στα οποία τα τέσσερα έντυπα φύλλα ήταν κολλημένα μεταξύ τους.

Για τη συντήρηση του χάρτη πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω εργασίες σε χρονική σειρά:

- Φωτογράφιση
- Στεγνός καθαρισμός με πινέλο και γόμα. Τοπική προσωρινή στερέωση αποκομμένων τμημάτων.
- Προστασία της πρόσθιας πλευράς του χάρτη με επικόλληση λεπτού ιαπωνικού χαρτιού (facing).
- Αφαίρεση του υφάσματος από την πίσω πλευρά του χάρτη με μηχανικό τρόπο.
- Αφαίρεση της κόλλας από την πίσω πλευρά του χάρτη με μηχανικό τρόπο.
- Αποκόλληση των τεσσάρων φύλλων από την μεταξύ τους συγκόλληση.
- Υγρός καθαρισμός και αποξίνωση του χαρτιού.
- Κολλάρισμα και στέγνωμα.
- Στερέωση με ταινίες λεπτού ιαπωνικού χαρτιού από την πίσω πλευρά όλων των σχισμάτων και τσακίσεων, καθώς και συγκόλληση των αποσπασμένων τμημάτων.
- Αφαίρεση του χαρτιού προστασίας από την τυπωμένη πλευρά.
- Διορθωτικές επεμβάσεις στη στερέωση και επανασύνδεση των αποκομμένων τμημάτων.
- Συμπλήρωση των απωλειών του χαρτιού με ιαπωνικό χειροποίητο χαρτί κατάλληλου πάχους, υφής και χρώματος.
- Τελική ενίσχυση του κάθε φύλλου με την επικόλληση λεπτού φύλλου ιαπωνικού χειροποίητου χαρτιού στην πίσω πλευρά.
- Ελαφριά πίεση και επιπεδοποίηση των τεσσάρων φύλλων.
- Κατασκευή ειδικών αρχειακών πλαισίων ανάρτησης και φύλαξης (passepartout).

Ακολούθησε η ψηφιακή ομοιοτυπική παραγωγή αντιγράφων υψηλής πιστότητας.

Η επίπονη διαδικασία συντήρησης στο εργαστήριο του ΜΒΠ.

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο Άτλας του Γαζή μετά τη συντήρηση και αποκατάστασή του στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης.

Υποστήριξη:

Δρ. Αναστασία Τούρτα, Διευθύντρια ΜΒΠ Θεσσαλονίκης.
Ιωάννα Στεργιοπούλου, Προϊσταμένη Κοβενταρείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης.

Συντήρηση:

Δρ. Γιώργος Μπουδαλής / Ανέτα Τσούκα / Νίκος Μαλακόζης, Εργαστήριο συντήρησης βιβλίου και χαρτιού, ΜΒΠ.

Φωτογράφιση χάρτη στην αρχική κατάσταση, κατά μέρη: Ανέτα Τσούκα.

Ψηφιακή βέλτιστη ανακατασκευή του χάρτη:

Αγγελική Τσορλίνη, Υποψ. δρ. ΑΠΘ.
Χρυσούλα Μπούτουρα, Καθηγήτρια ΑΠΘ.

Ψηφιοποίηση και εκτύπωση συντηρημένου χάρτη:

Colour Consulting Group.

Κείμενο / επιμέλεια:

Ευάγγελος Λιβεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ / Επιστημονικός υπεύθυνος.
Γιώργος Μπουδαλής, Συντηρητής βιβλίου και χαρτιού ΜΒΠ.

Λασσάνειος Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης

<http://cartography.web.auth.gr/Kozani>

